

ประตุน้ำ (ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ) : มิติการพัฒนาชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง PRATUNUM (CHALERMLAP MARKET COMMUNITY) : THE DEVELOPMENT VISION OF COSTUME COMMUNITY

รินบุญ นุชน้อมบุญ / RINBOON NUCHNOMBOON

วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

COLLEGE OF SOCIAL COMMUNICATION INNOVATION, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

ความสำคัญและที่มา

ชุมชนตลาดเฉลิมลาภเป็นชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ในบริเวณใจกลางเมือง ศูนย์กลางเมืองแหล่งศูนย์กลางทางธุรกิจเรียกว่า “ประตุน้ำ” พื้นที่ดังกล่าวกับความเป็นเมืองที่มีความทับซ้อนกันอยู่ระหว่างพื้นที่ของชุมชนกับความเจริญโดยรอบลักษณะทางกายภาพของชุมชนจึงมีลักษณะร่วมแบบชุมชนแออัดกึ่งสลัม (Slum) กับปัญหาที่เกิดจากเงื่อนไขทางกายภาพขาดการวางผังเมืองและระบบสาธารณูปโภคที่ไม่สมบูรณ์ เป็นลักษณะชุมชนตลาดเก่าด้วยการเช่าพื้นที่กลางเมืองจากหน่วยงานของรัฐหรือชนชั้นสูงและชนชั้นนายทุน ส่งผลให้เกิดความพยายามเป็นเจ้าของสิทธิของพื้นที่ ทำมาหากินด้วยตนเองกับรัฐ ภาวะการถดถอยจากชนชั้นล่างขึ้นไปเป็นชนชั้นกลางและความเป็นนายทุนจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในระบบคิดของคนในชุมชนกับความเป็นจริง นอกจากนี้ความเสื่อมโทรมของชุมชนกับช่องว่างในเงื่อนไขจากระบบการจัดการของรัฐกับนโยบายการพัฒนา โดยอ้างว่าเป็นการพัฒนาพื้นที่กับเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การมองศักยภาพของความเป็นแหล่งทุนกับการผลิต การขยายตัวของตัวเมืองกับมูลค่าของที่ดินที่มีราคาสูงและการเก็งกำไรจากชนชั้นนายทุนกับพื้นที่ในแถบประตุน้ำ ส่งผลให้เกิดกระแสและปัญหาการไร้รัฐของชุมชนตลาดเฉลิมลาภ คนในชุมชนเกิดความวิตก ต่อการที่จะต้องสูญเสียที่ประกอบอาชีพ บ้าน และปัจจัยการผลิต กับความเป็นชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพจึงเกิดแนวคิดของคนในชุมชนที่ต้องการร้องขอสิทธิการดำรงอยู่ในพื้นที่กับการต่อรองกับอำนาจรัฐและอำนาจทุนของธุรกิจเอกชนด้วยลักษณะความเป็นกลุ่มย่อยหรือปัจเจกบุคคลแบบสังคมเมืองซึ่งเป็นมิติของปัญหาการขาดพลวัตของคนในชุมชน ส่วนผลผลิตของคนในชุมชนหรือทุนชุมชนนั้นเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง (Costume) มีลักษณะเด่นเฉพาะเป็นอัตลักษณ์แบบประตุน้ำได้รับการยอมรับทั้งคนไทยและต่างประเทศ ทว่ารูปแบบเครื่องแต่งกายที่ปรากฏที่มีได้ตายตัวมีความสิ้นไหล

เปลี่ยนแปลงโดยขึ้นอยู่กับพลวัตของสังคมและยุคสมัย ดังนั้นกระแสนิยมแต่ละช่วงจึงมีผลกระทบต่อรูปแบบ รวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาการลอกเลียนแบบโดยขาดการจัดระบบหรือการมุ่งเน้นผลประโยชน์เชิงรายได้คนทำให้เกิดการตัดราคาเพื่อความอยู่รอดเชิงปัจเจกทั้งนี้เป็นปัญหาในเรื่องของคนในชุมชนกับการพัฒนา รวมทั้งประเด็นความหลากหลายในด้านต่าง ๆ เช่น กลุ่มคน วัฒนธรรม เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงอีกด้วย

ทั้งนี้จากความเป็นประตุน้ำ (ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ) ชุมชนนี้มีเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงที่แสดงถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ประเด็นปัญหาดังที่กล่าวข้างต้นจึงทำให้เกิดประเด็นที่ควรศึกษาด้านมิติการพัฒนาชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง เพื่อป้องกันการพัฒนาด้านเครื่องแต่งกายในชุมชนสู่เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง

ภาพที่ 1 ภาพที่ตั้งชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง (ประตุน้ำ) ซึ่งพัฒนามาจาก “ตลาดเฉลิมลาภ”

ที่มา : รินบุญ นุชน้อมบุญ : ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ(ประตุน้ำ) / บันทึกภาพ

วิวัฒนาการตลาดกับความเป็นชุมชน ภาพสะท้อนพื้นที่ ทางวัฒนธรรมในอดีต

ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประตุน้ำ มีวิวัฒนาการเชิง
ภูมิศาสตร์มาจากตลาด สะท้อนให้เห็นถึงการชุมนุมกันทางสังคม
โดยการแลกเปลี่ยนสินค้า ตลาดยังหมายถึง สถานที่ที่มนุษย์
มาชุมนุมกันเพื่อค้าขาย เพื่อแลกเปลี่ยนซื้อขาย เครื่องแต่งกาย
ของชุมชนจึงมีวิวัฒนาการมาจากรสนิยม โดยมีตลาดเป็นพื้นที่
ในการพัฒนาการ

ทศรินทร์ เหล่าไพโรจน์ [1] กล่าวถึงเรื่องของตลาด
กับความเป็นมาไว้ว่า ครั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวนั้นยังได้มีการสร้างถนนและขุดคลองขึ้นหลายสายใน
กรุงเทพฯ เมื่อถนนตัดผ่านสถานที่ใดก็ย่อมเกิดชุมชนและความ
เจริญขึ้น ถนนที่สำคัญคือ ถนนเจริญกรุง ซึ่งถือว่าเป็นถนนที่ใหญ่
และยาวที่สุดในสมัยนั้น อีกทั้งเป็นถนนที่ชาวตะวันตกนิยมตั้ง
บ้านเรือนพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่ตั้งของตลาดบางรัก
ซึ่งเป็นแหล่งขายอาหารขนาดใหญ่และมีความสำคัญสำหรับ
ชาวตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ส่วนถนนสายอื่น ๆ เช่น ถนน
บำรุงเมือง พาหุรัด สีพระยา เยาวราช ก็มีย่านการค้าของชาว
ตะวันตกและชาวจีนด้วยเช่นกัน ห้างของฝรั่ง เช่น ห้างเบตแมน
แอนด์โก ตั้งอยู่บนถนนบำรุงเมือง ห้างบัตเลอร์ตั้งอยู่บนถนน
เฟื่องนคร ห้างโฮวาร์ดเอสกินตั้งอยู่บนถนนพาหุรัด ห้างเพรเซอร์
แอนด์นีฟตั้งอยู่บนถนนสีพระยา ส่วนห้างของชาวจีน ได้แก่
ห้างดีเซียงแอนด์ซัน ห้างฮุนซุยโฮ ห้างย่งหลีเส็ง ห้างเหล่านี
ส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าพวกสุรา ยารักษาโรค และพืชไร่ที่ต้อง
สั่งเข้ามาจากต่างประเทศ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวิวัฒนาการของตลาดกับความเป็น
ชุมชน นอกจากภาพสะท้อนที่ทำให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ทาง
วัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเรื่องราวของคนในแต่ละยุคสมัย
กับการใช้พื้นที่ที่เรียกว่า “ตลาด” ที่จัดเป็นชุมชน ๆ หนึ่งในการ
สร้าง นำเสนอ เผยแพร่วัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย
ที่มาจากแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างของผู้คน โดยมีทั้งผู้คน
ในพื้นที่เอง ผู้คนที่อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามา ชนชั้นแรงงานที่
เข้ามาขายแรงงาน รูปแบบสินค้าที่มีความหลากหลายและเป็น
ความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่กับกระแสนิยม
เอกลักษณ์ของตลาดในอดีตยังแสดงให้เห็นถึงความเป็น
ชุมชนที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มคนที่มีชาติพันธุ์เดียวกันก็
จะมาจับกลุ่มอยู่รวมกัน ตลาดสำเพ็ง เยาวราช ตลาดน้อย จึง
ถูกเรียกว่าเป็นตลาดจีน เป็นต้น ทั้งนี้เมื่อความเจริญเพิ่มมาก
ขึ้นเมืองหลวงจึงเป็นเป้าหมายของผู้คนในการเข้ามาประกอบ
อาชีพค้าขาย จึงเกิดการย้ายโยของผู้คน การอพยพย้าย
ถิ่นฐานเข้าสู่เมืองเพิ่มมากขึ้นอย่างเป็นเท่าตัว ในปัจจุบันจึงพบ

ลักษณะชุมชนเมืองหรือชุมชนในเมืองที่มีการผลิตหรือ
จำหน่ายสินค้าในรูปแบบเดียวกันแต่มีความหลากหลาย โดยพัฒนา
หรือยังมีความเชื่อมโยงกับตลาดในอดีตและก็ยังคงเป็นพื้นที่
ทางวัฒนธรรมดังเช่นชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประตุน้ำ : ชุมชน
เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงเช่นกัน

ประตุน้ำ (ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ) มิติความเป็นชุมชนเมื่อ

ชุมชนเมืองเป็นส่วนหนึ่งซึ่งได้รับอิทธิพลทิศทางของ
การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นในประเด็นของความเจริญ โดยรัฐ
ได้รับแนวคิดการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่ (Modern
Society) หรือความเป็นสังคมอุตสาหกรรม (Industrial Society)
ซึ่งเน้นความเจริญด้านเศรษฐกิจ เกิดการสร้างชุมชนเมืองที่ได้รับ
อิทธิพลในรูปแบบอุตสาหกรรมการค้าขาย วัฒนธรรมบริโภค
และระบบทุนนิยม ซึ่งสอดคล้องอยู่ในชุมชนทั้งชุมชนชนบท
และชุมชนเมือง ชุมชนจึงเป็นพื้นที่ของกลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่ใน
พื้นที่แห่งหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน มีศรัทธา
ความเชื่อ เชื้อชาติ การงาน ความรู้สึกนึกคิด หรือความสนใจที่
คล้ายคลึงกัน ประกอบกับการก่อรูปการเป็นอยู่ร่วมกัน

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (อ้างแนวคิดของชยันต์
วรธนะภูติ. 2536 : 37) [2] แสดงทัศนะในเรื่องของชุมชนไว้ว่า
ชุมชนนั้นเป็นลักษณะการอยู่รวมกันของกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง
ในพื้นที่แห่งหนึ่งเพื่ออาศัยทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณนั้น
สำหรับการดำรงชีวิต โดยเหตุที่มีคนกลุ่มดังกล่าวอาศัยอยู่
รวมกันใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต จึงมีการกำหนดรูปแบบความ
สัมพันธ์ซึ่งกันและกันขึ้น เมืองหรือหรือสถาบันของชุมชนและ
กฎเกณฑ์ต่าง ๆ

กรุงเทพมหานคร จึงจัดเป็นเมืองที่เป็นศูนย์กลางของ
ความเจริญในทุก ๆ ด้าน มีความโดดเด่นและเกี่ยวข้องกับเรื่อง
ของการค้าขาย เศรษฐกิจเป็นสำคัญ ดังนั้นหากพิจารณาถึง
พื้นที่ประตุน้ำ (ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ) ก็นับเป็นชุมชนเมือง
(Metropolitan Community) ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นที่ใจกลางเมือง
กรุงเทพมหานคร เรียกว่า “ประตุน้ำ” โดยเป็นพื้นที่หนึ่งใน
เมืองที่มีมูลค่าด้านทำเลที่ตั้งกับเศรษฐกิจอย่างมหาศาล

ภาพที่ 2 ภาพสภาพชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง
ที่มา : ธิญญา นุชน้อมบุญ : ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ(ประตุน้ำ) / บันทึกภาพ

ตลาดเฉลิมลาภ มีลักษณะกับปัญหาสภาพแวดล้อม และการไร้รัฐ

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงที่แสดงให้เห็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นความทันสมัย (Modernization) ด้วยความรวดเร็ว นำไปสู่สภาพวิกฤติความทันสมัย (Crisis of modernity) ในอดีตมีผลต่อเนื่องจากการสร้างถนนเข้ามาซึ่งความเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและมูลค่าของพื้นที่ในปัจจุบัน อคิน รพีพัฒน์ [3] ได้กล่าวถึงการขยายตัวของกรุงเทพมหานครว่าในราวปี พ.ศ. 2500 มีการว่าจ้างคณะที่ปรึกษาอเมริกันกับการทำแผนพัฒนาเมืองหลวงหรือกรุงเทพมหานคร มีการเสนอสร้างถนนขนาดใหญ่ 33 สาย ทำให้เกิดการขยายตัวของตัวเมืองบริเวณชานเมืองกับการทำการเกษตรถูกไล่รื้อด้วยเจ้าของที่ดิน ย่านปทุมวันและประตูน้ำจึงเป็นศูนย์กลางของการค้าและความเจริญ รวมทั้งส่งผลให้เกิดการอพยพของคนเข้าสู่เมือง

ตลาดเฉลิมลาภ ประตูน้ำ เป็นกลุ่มคนที่อพยพมาจากต่างจังหวัด มุ่งเข้าสู่เมืองเพื่อการมีอาชีพ การดำรงชีพอยู่ได้ เศรษฐกิจและความต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิมเมื่อครั้งอยู่ชนบทหรือต่างจังหวัด รวมถึงการเติบโตจากชนชั้นล่าง ซึ่งคือกลุ่มคนที่ทำงานภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ความเป็นชนชั้นกลางในเมืองหลวง การเกิดขึ้นของชนชั้นกลางนั้น ยังมีความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาและความเหลื่อมล้ำแบบทุนนิยมชั้นกลางในชุมชนจึงเป็นเจ้าของกิจการขนาดกลางและย่อม

การอพยพเข้าสู่กรุงเทพฯ แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมถอย การล่มสลายของความเป็นชุมชนเกษตรกรรม รวมทั้งสภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ตลาดเฉลิมลาภเป็นรูปแบบชุมชนเมือง (Urban Community) ประกอบกับการจัดสรรการใช้พื้นที่ขนาดเล็กมีลักษณะโครงสร้างกึ่งถาวรอยู่อย่างแออัด อากาศถ่ายเทไม่สะดวกท่ามกลางความเป็นย่านศูนย์กลางทางธุรกิจประตูน้ำ ช้อนความเป็นชุมชนเมืองถึงการผสมผสานสภาพชุมชนแออัดหรือสลัม (Slum) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (อ้างใน อคิน รพีพัฒน์) [4] เรื่องของความลำบากกับคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่ามาตรฐานสังคมนั้นเรียกว่า ชุมชนแออัดหรือสลัมผลกระทบจากการขยายตัวของ

กระแสการไล่รื้อ ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประตูน้ำ เกิดขึ้นในช่วงหลัง (ราว 5-7 ปี) ก่อนหน้านี้ การปล่อยให้สภาพตลาดดูโหมอาจเป็นสัญญาณที่แสดงถึงการไม่พัฒนา การไม่ต่อสัญญาจะเป็นกระบวนการเตรียมไล่รื้อเป็นความจริงรีเปล่า คำถามยังคงเป็นปริศนาของคนในชุมชนแห่งนี้ หากพิจารณาประเด็นของการขยายตัวของเมืองกับความเป็นห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า เช่น ประตูน้ำเซ็นเตอร์ แพลตินั่ม-เซ็นเตอร์ กรุงทองพลาซ่า หรือโรงแรมอินทราและโรงแรมอมารีวิวเตอร์เกท ที่ดินของชุมชนนี้จึงมีราคามูลค่าที่ดินสูง การใช้ที่ดินเชิงเศรษฐกิจในการลงทุนหรือเก็งกำไรจึงทำให้เป็นพื้นที่ที่น่าจับตาเชิงธุรกิจ การไล่รื้อของชุมชนจึงสัมพันธ์กับสัญญาและสิทธิในการครอบครองพื้นที่ รวมทั้งคำสั่งของหน่วยงานที่ดูแลพื้นที่แห่งนี้ หากมีการไล่รื้อเกิดขึ้นจริงก็คงพัฒนาขึ้นด้วยรูปลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกับบริบทแวดล้อมบริเวณนั้น กระแสข่าวการไล่รื้อที่เกิดขึ้นเป็นระยะ นับเป็นข่าวที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของคนในชุมชน การประกอบอาชีพหรือดำรงชีพอยู่ด้วยความหวัดหวาดกว่าจะไม่มีที่พำนักหากิน ถ้าไม่มีที่พำนักแบบนี้แล้วจะไปทำอะไรดีให้อยู่ได้ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสอดคล้องกับกระแสการไล่รื้อบางส่วนของชุมชนป้อมมหากาฬกับการสร้างและต่อรองความหมายพื้นที่ทางสังคมในงานวิจัยของ ภูริทัต ไชยเศรษฐ์ [5] นอกจากนี้กระแสการไล่รื้อบางส่วนกล่าวว่าหากรีดตลาดและพัฒนาขึ้นใหม่จริง คนที่อยู่แรก ๆ อาจจะได้รับสิทธิในการจับจองพื้นที่ก่อน ซึ่งจริงเท็จอย่างไรก็ต้องรอพิสูจน์กันต่อไป นอกจากนี้ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประตูน้ำไม่ใช่เพียงพื้นที่สำหรับการสร้างงานเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงเท่านั้น หากยังเป็นบ้าน เป็นที่ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนทักษะกับการเป็นเพื่อน พี่ น้อง และญาติมิตรในชุมชน รวมทั้งการพึ่งพิงทางจิตจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เป็นต้น ทักษะของคนในชุมชนกับกระแสการไล่รื้อ คุณจรรยา เทียนแก้ว [6] กล่าวว่า “ไม่อยากให้รื้อ ไม่อยากให้ที่พำนักหากินหายไปสูญไป ก็ดีนะที่นี้ทำให้เรามีกินมีใช้อยู่ตั้งแต่เช้ายันมืด” คุณสมศรี วิหาร [7] กล่าวว่า “ที่นี้เป็นเหมือนที่พำนักหากิน มีเพื่อนฝูง มีความผูกพัน อยากพบปะผู้คนในชุมชนหรือลูกค้าเพราะทำให้ไม่เหงา ไม่อยากให้ตลาดเล็ก อยากให้ทำให้ดูดีเจริญขึ้น” คุณหนูเพียร ชุตินันท์ [8] กล่าวว่า “ไม่อยากให้รื้อ อยากให้พัฒนาให้สะอาด ถนนหนทางก็ดูสวยกว่าที่เป็นอยู่และเป็นแหล่งพำนักหากินด้วย”

ในลักษณะโครงการสร้างทางกายภาพของชุมชนตลาดเฉลิมลาภบริเวณประตูน้ำนั้นยังประกอบไปด้วยพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเดิมอันประกอบไปด้วยพื้นที่ส่วนของตลาดสดร้านค้าขายอาหาร ส่วนของแผงตัดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย รวมทั้งร้านขายผ้าและศาลเจ้าพ่อหนทสิทธิ์พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของชุมชนซึ่งชาวชุมชนที่อยู่มาก่อนเล่าต่อกันว่าท่านเป็นทหารเอกของ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช นอกจากนี้พื้นที่ปัจจุบันในส่วนของร้านขายผ้าได้เปลี่ยนรูปแบบของกิจการเป็นร้านตัดเสื้อผ้า ร้านขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป ร้านขายเครื่องสำอางและร้านขายอุปกรณ์ในการตัดเย็บเครื่องแต่งกายแต่สิ่งที่ยังคงดำรงอยู่คือร้านหรือแผงตัดเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายซึ่งยังคงเป็นลักษณะของคูหาขนาดเล็กหน้ากว้างไม่เกิน 1.5-3 เมตร ลึกไม่เกิน 2.5 เมตร โดยพัฒนาจากแผงไม้อัดกับลักษณะประตูไม้บานพับปัจจุบันเป็นแผ่นไม้อัดเคลือบแผ่นโฟมก้ำสีชาวกับประตูเหล็กแบบดิกแถวทั่วไป ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 35 แผงในบริเวณนี้กับการสร้างงานเครื่องแต่งกายกลุ่มเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงพื้นที่ของชุมชนขึ้นตรงกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

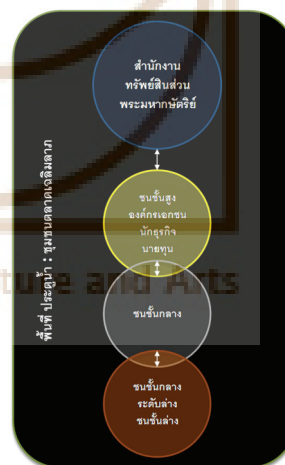
บริเวณชุมชนสร้างงานเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงเป็นลักษณะของการให้เช่าพื้นที่โดยธุรกิจและบุคคลทั่วไปทำสัญญาเช่ากับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยเป็นลักษณะของการแบ่งปันที่ดิน (Land Sharing) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับการยกย่องจากสหประชาชาติในปี พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ช่องว่างทางสังคมในเรื่องของปัจจัยเชิงเศรษฐกิจและฐานคิดเรื่องของการศึกษาความรู้จึงทำให้เกิดกระบวนการของชนชั้นนำกับการช่วงชิงและมองมูลค่าของพื้นที่เชิงผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก ทั้งนี้ส่วนของชนชั้นกลางบางกลุ่มยังมีความสามารถช่วงชิงในประเด็นดังกล่าวได้บ้างเป็นส่วนน้อย การเก็งกำไรมูลค่าของพื้นที่ส่งผลให้เกิดการเก็งกำไรเป็นระบบลูกโซ่อย่างที่ชุมชนตลาดเฉลิมลาภเป็นอยู่

ดังนั้นจากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นระบบลูกโซ่ในการเก็งกำไรกับมูลค่าทางเศรษฐกิจของพื้นที่ความได้เปรียบระหว่างชนชั้น คนประตุนำกับการขยายตัวของชนชั้นกลางกับความมีส่วนร่วมในเชิงอำนาจกับบทบาท รวมทั้งผลประโยชน์ที่ได้มากขึ้นโดยเฉพาะในเรื่องของรายได้ ค่าเช่า นับเป็นการแสวงหาส่วนเกิน ความเป็นเจ้าของก่อให้เกิดกำไรขึ้นทุกกรณี ซึ่งตรงกับลักษณะของทุนนิยมค่าเช่า (Rent Capitalism)

นอกจากนี้ในมุมมองของสิทธิ (Rights) กับความสัมพันธ์ทางสังคมกับความเป็นทรัพย์สิน ตลาดเฉลิมลาภแสดงให้เห็นถึงความเป็นชนชั้นกลางกับสิทธิความต้องการการครอบครองพื้นที่ ซึ่งสัมพันธ์กับการดำรงชีพ สิทธิความเป็นเจ้าของ (Right of Ownership) ดังกล่าวในลักษณะของสิทธิการใช้ (Usufruct Rights) คือลักษณะการผลัดเปลี่ยนในการใช้สิทธิของความเป็นเจ้าของพื้นที่ ภายใต้กฎหมายและกรอบของรัฐ การพัฒนาของชนชั้นกลางสู่ชนชั้นของชุมชนกับสิทธิการครอบครองพื้นที่ก่อให้เกิดความแตกต่างของคนในชนชั้นเดียวกันแบบผู้มี

อำนาจเหนือกว่า ผู้นำกลุ่มหรือผู้กำลังทรัพยากรกับการครอบครองพื้นที่มากกว่าจึงเป็นผู้มีอิทธิพลบทบาทในชุมชน เพราะฉะนั้นจึงทำให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการขาดระบบของการพัฒนาและการจัดการโครงสร้างทางกายภาพและพื้นที่ชนชั้นกลางกับสิทธิความต้องการในการครอบครองพื้นที่ บทบาทและอำนาจของชนชั้นนำหรือคนในชุมชนกับการเก็งกำไรแบบระบบลูกโซ่ซึ่งในบางส่วนขาดสำนึกของความเป็นเพื่อนมนุษย์กับมโนธรรม นับเป็นกระบวนการหนึ่ง สร้างชนชั้นกลางแบบทุนนิยมขึ้นอันนำซึ่งปัญหาต่อความเป็นคนในสังคมและชุมชน

ภาพที่ 3 ภาพที่เฟียร์ (คุณหนูเพียร ขุดยันทน์) คนในชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง และศาลเจ้าพ่อนนทสิทธิ์
ที่มา : รินบุญ นุชน้อมบุญ : ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ (ประตูน้ำ) / บันทึกภาพ

ภาพที่ 4 ภาพแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน ชนชั้นและการครอบครองพื้นที่ชุมชน
ที่มา : รินบุญ นุชน้อมบุญ

ภาพที่ 5 ภาพสภาพแวดล้อมของชุมชนกับความเสื่อมโทรม แสดงถึงการบริหารพัฒนาพื้นที่
ที่มา : รินบุญ นุชน้อมบุญ : ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ (ประตูน้ำ) / บันทึกภาพ

ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ (ประตูน้ำ) เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงกับมิติความหลากหลาย

โดยแบ่งกลุ่มคนที่สัมพันธ์กับตลาดเฉลิมลาภได้ดังนี้

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง มิติสัมพันธ์กับคน

คนตลาด - คนประตูน้ำ หรือคนในชุมชน เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นคนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด ความเป็นตลาด (ตลาดเฉลิมลาภ) แสดงถึงการพัฒนาระบบของชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับความสามารถของแต่ละบุคคลหรือโอกาสของชีวิต (Life Chances) ความสามารถในการเชิงเศรษฐกิจหรือสถานการณ์ตลาด (Market Situation) และความสามารถในเชิงทักษะความเชี่ยวชาญในการผลิตสร้างงานเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง จากชนชั้นล่างถ้ามีความสามารถน้อย แต่มีความอดทน พยายามในการเรียนรู้ทั้งในลักษณะครูพักลักจำ และการศึกษาเฉพาะทางในระบบก็สามารถจะขยับสถานะทางชนชั้นของตนสู่ความเป็นชนชั้นกลางได้ ซึ่งเป็นลักษณะของการคาดหวังและพัฒนาสู่มาตรฐานการครองชีพและสถานะทางสังคมที่ดีขึ้น

ดังนั้นสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ดังกล่าวจึงถูกแบ่งให้อยู่ในระดับชนชั้นล่างหรือชนชั้นแรงงานในชุมชน เป็นลักษณะของสถานการณ์ทางการทำงาน (Work Situation) คือความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนกับตำแหน่งหน้าที่หรือบทบาทในการทำงาน ประกอบกับสถานการณ์ทางสถานภาพ (Status Situation) ซึ่งพิจารณาจากโครงสร้างของการประเมินสถานภาพทางสังคมในชุมชนตลาดเฉลิมลาภ รวมทั้งเป็นภาพสะท้อนของอำนาจและความเหลื่อมล้ำของชนชั้นท่ามกลางความเป็นสังคมเมือง

ภาพที่ 6 ภาพรูปแบบเครื่องแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์แบบชุมชนตลาดเฉลิมลาภ-ประตูน้ำ
ที่มา : รินบุญ นุชน้อมบุญ : ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ(ประตูน้ำ) / บันทึกภาพ

นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของชุมชนจากมุมมองของคนภายนอกที่เกี่ยวข้อง แสดงออกและสะท้อนถึงความเป็นชุมชน รวมทั้งปัจจัยการผลิตของชุมชน ความรู้ในชุมชน คุณค่าและบรรทัดฐานของชุมชน รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ทางสังคมกับความเปลี่ยนแปลงตามบริบทสังคม ในประเด็นของความสัมพันธ์ทางสังคมแสดงถึงความเกี่ยวข้องของกลุ่มคนประเภทต่าง ๆ กลุ่มนี้ออกแบบเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง (Costume Designer) กับงานละครเวที ละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์หรือโฆษณา นักออกแบบแฟชั่น (Fashion Designer) และนักเต้น (Dancer) มีความมุ่งหวังให้ชุมชนสร้างสรรค์งานเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงจากความรู้และปัจจัยในการผลิตที่คนในชุมชนมี โดยมีแนวความคิดหลักและรูปแบบของการออกแบบเครื่องแต่งกาย (Sketch Design) เป็นโจทย์ที่สำคัญในการผลิตซึ่งแสดงถึงลักษณะอำนาจเหนือกว่า (Power-Over) ด้วยการมีความรู้และสถานภาพทางสังคมที่มากกว่า ขณะเดียวกันเมื่อกลุ่มนี้ออกแบบต้องพึ่งพาชุมชนแล้วคนในชุมชนก็ใช้ความสามารถในการผลิตต่อรองและเรียกร้องผลประโยชน์ต่อตนได้เช่นกัน

กลุ่มคนกลางคืนหรือคนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับความเป็นกลางคืน อาทิเช่น โสเภณี เด็กบาร์ หมอนวด สาวโคโยตี้ หรืออะโกโก้ กลุ่มคนเหล่านี้มาประตูน้ำเพื่อต้องการเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในลักษณะของเครื่องแต่งกายกับบทบาทและสถานภาพของการประกอบอาชีพแต่แฝงไปด้วยมิติในเรื่องเพศ (Sex) และการดึงดูดทางเพศ (Sex Appeal) กับกรอบคิดของสังคมไทยที่กดขี่บังคับปิดกั้นในเรื่องเพศ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางชนชั้น นอกจากนี้เครื่องแต่งกายดังกล่าวยังมีความสัมพันธ์กับประเด็นอันนำมาซึ่งเรื่องของเพศภาวะ (Sexuality) รสนิยมและความสุขทางเพศทางปัจเจกบุคคลที่ยังสะท้อนภาพของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงถึงแม้จะมีการยกระดับเชิงสิทธิความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงทางสังคมที่ตามกลุ่มนี้จึงเปรียบเสมือนเครื่องจักรและสินค้าทางเพศ

ภาพที่ 7 ภาพรูปแบบเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงกับมิติสัมพันธ์คนต่ออาชีพ/สถานภาพ/ชนชั้น/การประกอบสร้างตัวตนและการได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางธุรกิจจากชุมชน
ที่มา : ภาพจาก <http://www.missladyboys.com> และ www.petite-coquette.co.uk

กลุ่มสาวประเภทสองและกลุ่มเกย์ คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ มาที่ชุมชนเพื่อต้องการเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในลักษณะของการประกอบอาชีพกับรูปแบบการแสดงโชว์ส่วนหนึ่ง เป็นลักษณะที่เรียกว่าคาร์บาร์เรตโชว์ในบทบาทของนางโชว์ (Drag Queen) รวมทั้งบทบาทอื่น ๆ ภาพสะท้อนของเครื่องแต่งกายยังแสดงถึงการออกแบบตัวตนผ่านเครื่องแต่งกาย ก่อให้เกิดลักษณะร่วมในเชิงรูปแบบที่แสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนเฉพาะกลุ่มโดยเป็นการเสริมสร้างตัวตน ก่อให้เกิดความโดดเด่น เป็นการเสริมสร้างและแสดงออกทางอัตลักษณ์ (Identity) กับการประกอบสร้างความเป็นตัวตนจากข้างในคือ Me และ I และภาพาพทรมความงามแบบสตรีเพศที่ 3 (Third Sexual) บนพื้นที่ทางสังคมกับกระแสการกดทับกีดกันอย่าง ความเป็นชายขอบ (Marginality) ทั้งนี้กลุ่มคนเหล่านี้กับคนใน ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประจวบคีรีขันธ์มองตัวตนในเรื่องของการยอมรับ ด้านความสามารถการยอมรับต่อการแสดงออกและความสวยงามเลียนแบบสตรีท่ามกลางทัศนคติในแง่ลบหรือความ เป็นตัวตกในสังคมของคนบางกลุ่มในชุมชน

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับ ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลทั่วไป เจ้าของกิจการ บริษัท ห้างร้าน หรือแม้กระทั่งชาวต่างชาติ กับการยอมรับใน งานเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงซึ่งสะท้อนให้เห็นในเรื่องของ คนกับชุมชน รวมทั้งนัยทุนชุมชนกับการผลิตของชุมชนเข้าไปสู่ผลิตผลเพื่อมุ่งเน้นการค้าเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เท่านั้นอันเป็นผลกระทบจากระบบทุนนิยม

ภาพที่ 8 ภาพที่ภาพที่จิวป้าศรีและป้าบัว : คนในชุมชนกับงานเครื่องแต่งกายเพื่อ การแสดง
ที่มา : รินบุญ นุชน้อมบุญ : ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ (ประตูน้ำ) / บันทึกภาพ

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เครื่องแต่งกายและเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง (Costume) จัดเป็นศิลปะและวัฒนธรรม (Art and Culture) ในมิติของความเป็นศิลปะ (Arts) เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง มีความเป็นศิลปะ โดยเป็นสิ่งที่มองเห็นในเชิงประจักษ์และสัมผัส เป็นภาพหรือวัตถุที่ปรากฏซึ่งพัฒนามาจากฐานข้อมูล แนวความคิดรวมทั้งแรงบันดาลใจในการสร้างพัฒนาการไปสู่ เครื่องแต่งกายที่มีความเกี่ยวเนื่องกับศาสตร์ทางด้านศิลปะการ แสดง (Performing Arts) แสดงออกซึ่งความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญา การแสดงออกทางอารมณ์อันส่งผลต่อผู้คน ชุมชน สังคมและสภาพแวดล้อมหรือเป็นลักษณะของมโนทัศน์ (Conceptualization) ที่ก่อให้เกิดการกระตุ้น จินตภาพความคิด ความอ่าน การรับรู้อย่างทับซ้อนหลากหลายมิติทางศิลปะ และวัฒนธรรมประกอบกับการเป็นภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม (Culture Reflection) อีกด้วย

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงกับการมองเพียง ภาพลักษณ์ภายนอกแบบเชิงประจักษ์และสัมผัสได้ของชุมชน ตลาดเฉลิมลาภ (ประตูน้ำ) ชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการ แสดงนั้น ทั้งในอดีตและปัจจุบันคนส่วนใหญ่มักจะมองชุด แบบตลาดหรือชุดประตูน้ำเป็นลักษณะของเครื่องแต่งกายที่มี ความระยิบระยับจากวัสดุอุปกรณ์ไม่ว่าจะเป็นผ้า เลื่อม หรือ เพชรพลอย ที่ใช้กับศิลปะการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งคน ประตูน้ำหรือคนตลาดเองก็รู้สึกเช่นนั้นเหมือนกัน คุณสุวรรณา จันทรแสงน้อย [9] กล่าวว่า “ถ้าจะให้พูดถึงชุดประตูน้ำหรือ ชุดตลาดในชุมชนนี้ ก็ต้องนึกถึงชุดปักเลื่อมเป็นหลัก”

คุณประภา สุจริย์ [10] กล่าวว่า “เอกลักษณ์หรือ จุดเด่นของตลาดเฉลิมลาภประตูน้ำคือชุดเลื่อมชุดที่เน้นการ ปักเลื่อม สีฉูดฉาดกับการตกแต่ง ก่อนหน้านี้ประตูน้ำ จะเป็นลักษณะของชุดแขกปักเลื่อมเป็นสี ๆ ปัจจุบันก็มีความ หลากหลายรูปแบบมากขึ้น”

ชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในช่วงก่อนหน้านี้ ประมาณ 7 ปี หลังจากปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) ราวปี พ.ศ. 2548 กับผลผลิตในเชิงรูปแบบจึงมีเอกลักษณ์สอดคล้องกับข้อมูล ดังกล่าวและดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ความหลากหลายของ รูปแบบเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในส่วนที่มีความโดดเด่น คือกลุ่มชุดนางโชว์ ชุดคาร์บาเรต ชุดนักร้อง ชุดเชียร์ลีดเดอร์ ชุดนักเต้น ชุดลูกทุ่งหรือชุดหางเครื่อง รูปแบบที่เป็นลักษณะ เฉพาะตัวแบบตลาดเฉลิมลาภประตูน้ำโดยหากพิจารณา เรื่องของกระบวนการทัศนศิลป์ (Elements of design) ใน

ประเด็นเรื่องสืบทอดมรดกทางด้านการออกแบบกับรูปแบบที่ปรากฏ คือการใช้สืบทอดมรดกจัดจ้าน เครื่องประดับศีรษะที่มีการประดับประดาจนบางครั้งดูมากมายกว่าปกติก็ถูกดูแคลนและลดทอนคุณค่าของงานศิลปะชุมชนแห่งนี้ลง กลุ่มนักวิชาการทางด้านศิลปะกับการออกแบบหรือกลุ่มนักออกแบบ (Designer) มองกระบวนการในเชิงทฤษฎี (Art therapy) เท่านั้นจึงเกิดการวิพากษ์ว่าเป็นลักษณะของงานด้อยรสนิยม หรือเป็นงานศิลปะชั้นต่ำ (Low Arts) ทั้งนี้หากเชื่อในแนวคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ก็เชื่อได้ว่าไม่มีลักษณะเส้นกั้นระหว่างความเป็นศิลปะชั้นสูง (High Arts) หรือชั้นต่ำ และไม่ได้มีกฎเกณฑ์ (Genre) หรือทฤษฎีที่ตายตัว และควรมองศิลปะเครื่องแต่งกายจากรูปแบบหรือสไตล์ที่เป็นลักษณะเฉพาะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาจากตัวตนที่ชุมชนเป็น ในส่วนขององค์ความรู้กับการสร้างงานเครื่องแต่งกายชาวชุมชนตลาดเฉลิมลาภมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของตน แต่หากมองตามหลักวิชาการบางส่วนเช่นลักษณะการทำเสื้อผ้าด้วยเทคนิคพิเศษชั้นสูง (Couture) ก็ยังจำเป็นสำหรับกระบวนการสร้างงานรวมทั้งนำมาซึ่งเทคนิคและรายละเอียดเพิ่มเติมยิ่งขึ้น

ถึงแม้ว่าเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงแบบตลาดเฉลิมลาภประตุน้ำจะพบปัญหาในเชิงของวิชาการความรู้เฉพาะทางกับงานศิลปะเครื่องแต่งกายด้วยการแบ่งแยกแต่หากย้อนมุมมองกลับ ชุมชนแห่งนี้ก็มีความรู้และรูปแบบหรือสไตล์ของตนซึ่งนับว่าเป็นคนของชุมชน (Community Capital) และในทางเศรษฐศาสตร์ (Economics) กับความเป็นทุนเชิงวัตถุ (Material) นำมาซึ่งมูลค่า (Value) กับคุณค่าทางความรู้สึกของคนและชุมชนอีกด้วย

เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในชุมชนตลาดเฉลิมลาภประตุน้ำกับรูปแบบที่ถูกนักออกแบบและลูกค้าหรือคนในชุมชนได้รับความนิยมจากอดีตจนถึงปัจจุบันแล้ว เลื่อนนำมาผลิตซ้ำอยู่บ่อยครั้ง ยังแสดงถึงรหัสซ่อนอยู่ในตัวเครื่องแต่งกาย ผู้สวมใส่หรือนักแสดงที่สวมบทบาทผ่านการแสดงออกตามรูปแบบการแสดงเรื่องราวและภาษา ประกอบกับปัจจัยอื่น ๆ ในบริบทของการแสดง ซึ่งส่วนหนึ่งสามารถเป็นตัวกลางเชื่อมโยงอดีตที่เลือนรางโดยถูกสร้างขึ้นใหม่ด้วยการผลิตซ้ำแบบปัจจุบันท่ามกลางสภาพวิกฤตความทันสมัย (Crisis of Modernity) และเป็นปัจจัยร่วมอันส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นลักษณะของชุดความทรงจำร่วม (Collective Memory) กับความทรงจำทางสังคม (Social Memory)

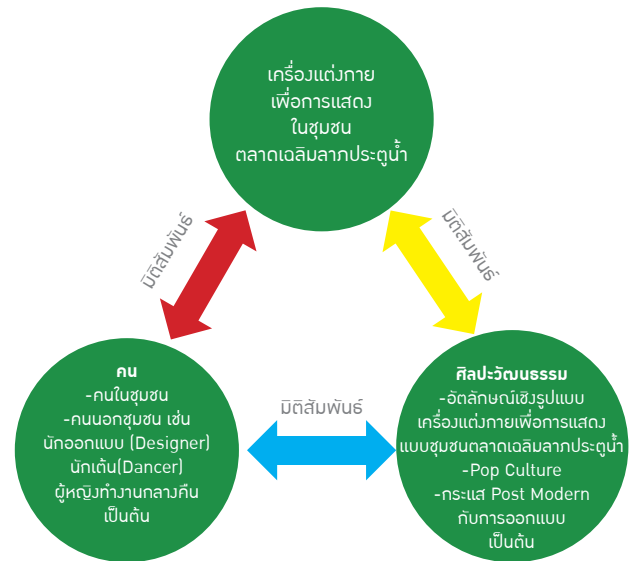
ความทรงจำกับเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงยังสะท้อนถึงลักษณะความทรงจำร่วมกัน (Share Memory) กับงานเครื่องแต่งกายระหว่างผู้เสพและผู้สร้างงานอย่างมีความหมาย ทั้งนี้นอกจากรหัสซ่อนแล้วเครื่องแต่งกายยังเป็นภาษาแบบหนึ่งในส่วนของอวัจนสารโดยสารที่ได้รับก็ไม่จำเป็นต้องมีความหมายตรงกัน มักเต็มไปด้วยความหลากหลาย ประเด็นดังกล่าวจึงสามารถผสานกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงแบบชุมชนแห่งนี้กับความทรงจำทางสังคมในบริบทสังคมไทยความเป็นอัตลักษณ์ไทยโดยสัมพันธ์กับยุคสมัยกระแสสังคมไปสู่องค์ประกอบในการสร้างเครื่องแต่งกายกับการแสดงภายใต้ผลิตผลความเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม

กระแสการครอบงำทางวัฒนธรรม (Culture Domination) โดยผ่านสินค้าทางวัฒนธรรมกับกระแสวัฒนธรรมบริโภคท่ามกลางอิทธิพลจากระบบทุนนิยม เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในชุมชน ตลาดเฉลิมลาภ ประตุน้ำ แสดงถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวกับพัฒนาการที่สอดแทรกมากับการสื่อสารมวลชนที่รวดเร็วทันสมัย ซึ่งส่วนหนึ่งคือการขยายตัวของอุตสาหกรรมความบันเทิงกับวัฒนธรรมส่งผลต่อการครอบงำกันในสังคมปัจจุบันผ่านรูปแบบ อาทิ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ แบบวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) หรือวัฒนธรรมสมัยนิยม (Popular Culture) มุมมองหนึ่งคือกระแสวัฒนธรรมที่เคลื่อนไหวเข้ามาซึ่งมิได้ผ่านกระบวนการชี้แนะของชนชั้นสูงจึงมีความเป็นอิสระเสรีภาพ การศึกษาที่สูงขึ้นก่อเกิดอิสระและสิทธิในการเลือกบริโภคตามความต้องการ (Need) คนรุ่นใหม่มีเสรีภาพทางความคิดและการกระทำ จึงเกิดการต่อต้านจากกลุ่มคนและชนชั้นผู้มีอำนาจทางสังคม ดังนั้นเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในชุมชนที่มีความเชื่อมโยงกับเรื่องของ Pop Culture ได้แก่ กลุ่มเครื่องแต่งกายคอสเพลย์ (COSPLAY) เป็นชุดที่อยู่ในลักษณะการแต่งตัวเลียนแบบตัวการ์ตูนก่อนแล้วพัฒนาขึ้นตามรูปแบบกระแสนิยม ทั้งแบบคอสเพลย์แบบ J-ROCK, คอสเพลย์จากเกมส์และคอสเพลย์ศิลปินเกาหลี

กระแสเกาหลีฟีเวอร์แบบปัจจุบัน เป็นภาพสะท้อนของวัฒนธรรมใหม่แบบเอเชียวิวัฒนาการซึ่งประเทศจีนหรือญี่ปุ่นก็ได้มีอิทธิพลในรูปแบบที่สอดคล้องกัน โดยได้รับความนิยมไม่แพ้ตะวันตก ชลเทพ บันบุญชู [11] กล่าวว่าประเด็นดังกล่าวนับเป็นยุทธศาสตร์วัฒนธรรมหรือลักษณะของการกลืนกินชาติอื่นด้วยวัฒนธรรมของชาติที่รุกรานหรือที่เรียกว่า “Creolization” วัฒนธรรมเกาหลีจึงเป็นลักษณะของวัฒนธรรมของการประดิษฐ์สร้างขึ้นกับการแบ่งความเป็นชาติของ

ตนอยู่ เช่น รูปแบบการแต่งกายสไตล์เกาหลีซึ่งคนไทยก็นิยมและลอกเลียนแบบมาทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาในรูปแบบของอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) ที่มีความสัมพันธ์กับความบันเทิง (Entertainment) เป็นลักษณะการใช้สื่อกับการล่อลวง ครอบงำจิตสำนึกด้วยทิศทางที่ต้องการ ผู้สร้างความบันเทิงจะทราบดีว่าสินค้าของตนจะส่งผลต่อกลุ่มผู้บริโภคจะได้รับการยอมรับอย่างเต็มตัว รูปแบบกับการลอกเลียนแบบจึงกลายเป็นสิ่งปกติ ปรากฏการณ์เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในชุมชนตลาดเฉลิมลาภจึงเป็นผลกระทบจากวัฒนธรรมข้ามชาติกับความนิยมของคนในสังคมชุดในชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากศิลปินนักร้อง นักแสดงเกาหลี เช่น เรน หรือ วงวันเดอร์เกิร์ลส์ (Wonder Girls) เป็นต้นเสื้อผ้าที่พวกเขาสวมใส่ส่งผลต่อการแสดงล้วนเป็นที่ยอมรับได้รับความนิยมในเชิงรูปแบบอีกด้วย

ทั้งนี้ท่ามกลางกระแสหลังสมัยใหม่กับการเกิดวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ (Pop Culture) กับอุตสาหกรรมจากทุนทางวัฒนธรรม (Culture Capital) ของชาติอื่นกับความนิยมของคนในสังคมส่งผลต่อกระแสการลอกเลียนแบบ (Copies) ซึ่งหลังสมัยใหม่มองว่า ไม่มีสิ่งที่เป็นต้นแบบมีการลอกเลียนกับการสร้างสรรค์ด้วยการปลอมแปลง ประกอบกับการผลิตซ้ำปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นมิติสัมพันธ์กับวัฒนธรรมผ่านทางสายตา (Visual Culture) กับรูปแบบเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในชุมชน โดยเฉพาะในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา (ราว พ.ศ. 2549-2551) การลอกเลียนแบบหากมองในเชิงเศรษฐกิจก็นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างรายได้ แต่ก็ทำให้ชุมชนถูกลดทอนคุณค่าเชิงความคิดสร้างสรรค์ลง รวมทั้งการตัดรูดกันเองในชุมชน ทั้งที่แท้จริงแล้วคนส่วนหนึ่งในชุมชนก็สามารถสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงแบบตลาดเฉลิมลาภประตุน้ำด้วยทักษะเชิงช่างกับความชำนาญจนเป็นที่ยอมรับต่อกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ประเด็นดังกล่าวนับเป็นปัญหาหนึ่งที่ต้องการการพัฒนาซึ่งต้องเริ่มจากคนโดยเฉพาะคนในชุมชนก่อน เมื่อมองมุมกลับการลอกเลียนแบบอาจนำมาซึ่งความสำเร็จในเชิงธุรกิจก็ได้ หากพัฒนาขึ้นภายใต้ความถูกต้องทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรหรือเครื่องหมายทางการค้าซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รมณียฉัตร ฉัตรแก้วกริยา [12] ในเรื่องของการปกป้องสุนทรียศิลป์และเอกลักษณ์ โดยสามารถจัดเป็นการเลียนแบบแบบยุติธรรมรวมทั้งการให้เกียรติซึ่งกันและกันของคนในชุมชน นอกจากนี้ประเด็นการลอกเลียนแบบกันเองในชุมชนทั้งที่รูปแบบเครื่องแต่งกายในชุมชนก็นับว่ามีเอกลักษณ์และเป็นอัตลักษณ์ของตนจัดเป็นปัญหาที่ต้องการการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับการกำหนดมาตรฐานร่วมของเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงกับชุมชน

ภาพที่ 9 ภาพแผนภูมิแสดงมิติสัมพันธ์ระหว่างชุมชน คนและศิลปวัฒนธรรม
ที่มา : รินบุญ นุชน้อมบุญ

ประตุน้ำ (ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ) มิติการพัฒนาชุมชน
เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง

ในเรื่องของโครงสร้างทางสภาพทางภูมิศาสตร์ :

กายภาพของชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงแบบชุมชนเมือง (Urban Community) กิ่งชุมชนแออัดถึงสลัม ปัญหาความเสี่ยงโทรมและความไม่พร้อมหรือสมบูรณ์จากปัญหากระบวนการสุขภาพของชุมชน ความเป็นสังคมเมืองมีผลต่อแนวคิดของคนจากชนบทแปรเปลี่ยนไปตามบริบทสังคมและกาลเวลา สะท้อนภาพการขาดพลวัตทั้งทางกายและใจกับชุมชนที่อ่อนล้าโดยให้ความสำคัญต่อสภาพคล่องทางเศรษฐกิจของตนเท่านั้น มิติแห่งการเสียสละ จิตสำนึก (Intrinsic Merit) สาธารณะต่อชุมชน จิตสำนึกและจิตวิญญาณชุมชน (Community Consciousness and Community Spirituality) วิถีชีวิตและมิติของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จางหายไปนับเป็นปัญหาในมิติการพัฒนาการปรับเปลี่ยนวิถีคิดหรือทัศนคติของคนในชุมชนต่อชุมชนของตน การมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจระบบทุนนิยม และเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมการบริโภค ความเจริญจากการพัฒนาพื้นที่ในเมืองย่านประตุน้ำ ส่งผลต่อมูลค่าเพิ่มของที่ดินบริเวณพื้นที่ของชุมชนตลาดเฉลิมลาภและพื้นที่โดยรอบ จึงเกิดมุมมองกับการเก็งกำไรจากชนชั้นนายทุนและภาคเอกชน หรือรู้กับการอ้างมิติการพัฒนา หากแท้จริงแล้วอาจเป็นลักษณะของผลประโยชน์ที่พึงได้ส่วนตน จึงเกิดกระแสการไล่รื้อชุมชนอยู่เป็นระยะ ๆ สร้างความวิตกต่อคนในชุมชนเพราะพื้นที่แห่งนี้มีความหมายมากกว่าความเป็นที่ทำงานหรือที่ทำมาหากิน บางคนที่นี่

เปรียบเสมือนเป็นบ้านหรือที่อยู่อาศัย เป็นที่ยกระดับปรับเปลี่ยนสถานภาพบทบาทชนชั้นทางสังคมเป็นที่ซึ่งมีปัจจัยผลผลิตของชุมชนกับการประกอบสร้างความเป็นตัวตนอย่างมีความหมาย และเป็นชีวิต ข้อสังเกตจากการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐไทยกับการมีสิทธิขาดมีผลต่อพลวัตหรือพลังรวมทั้งศักยภาพของคนในชุมชนกับการต่อรองกับการไล่รื้อพื้นที่ ชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประตุน้ำก็เช่นกัน อีกทั้งชุมชนแห่งนี้ยังเป็นลักษณะพื้นที่แบบกึ่งความเป็นทุนนิยมค่าเช่า (Rent Capitalism) ประกอบกับการเป็นลักษณะรูปแบบการจัดการร่วมกับรัฐ (Co-Management) อำนาจสิทธิขาดทั้งหมดจึงมีได้อยู่ที่คนในชุมชนเพียงอย่างเดียวซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความต้องการครอบครองพื้นที่ที่มีความมั่นคงต่อชีวิตมากเท่าที่เป็นอยู่

มิติการพัฒนา

จึงต้องมองมิติของความเป็นชุมชน โครงสร้างและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน แนวคิดในโครงสร้างทางสังคมกับการวิเคราะห์สังคมหรือชุมชนมีนัยสำคัญอยู่ 2 ประการคือแนวคิดในการแยกแยะ (Differentiation) เช่นชุมชน ชนชั้นรัฐชาติพันธุ์หรือคน เป็นต้น และแนวคิดที่บ่งชี้ให้เห็นถึงพลังทางสังคมที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น การได้มาซึ่งปัจจัยการผลิต (Access to Means of Production) เพื่อได้มาซึ่งนโยบายแนวทางการแก้ปัญหาของความสัมพันธ์ดังกล่าวกับความความเป็นชุมชน แนวคิดเรื่องพื้นที่ แนวคิดขององรี เลอเฟบ (Henri Lefebvre, 1998) โดยเป็นแนวคิดหนึ่งที่ครอบคลุมการให้ความหมายของพื้นที่ (Space) ความขัดแย้งในพื้นที่และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชน รวมทั้งความขัดแย้งในพื้นที่ รวมทั้งมิติการพัฒนาในเชิงของโครงสร้างทางกายภาพตามสภาพภูมิศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรม

ในเรื่องของเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง (Costume)

ผลิตผลของคนในชุมชนสามารถเชื่อมโยงและสะท้อนมิติความสัมพันธ์กับคนทั้งลักษณะของคนในชุมชนและคนนอกชุมชน โดยคนในชุมชนมีภาพลักษณ์ (Image) ต่อคนภายนอกและคนในชุมชนด้วยกันคือ คน จักรเย็บผ้าและอุปกรณ์ในการสร้างงานเครื่องแต่งกายกับการสร้างสรรค์งานเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงบนชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประตุน้ำด้วยองค์ความรู้แบบผ่านการศึกษาเชิงช่างเฉพาะทางกับลักษณะครุพักลักจำและฝึกฝนจากประสบการณ์จริงเลย ความรู้และประสบการณ์ของคนชุมชนนับว่ามีความเชี่ยวชาญชำนาญเฉพาะทางในการสร้างงานในรูปแบบหรือสไตล์แบบประตุน้ำ กับการสร้างรายได้แก่คนชุมชนรวมทั้งกลุ่มคนนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเชิงธุรกิจ รวมทั้งการใช้ผลผลิต

ชุมชนกับการประกอบสร้างตัวตน การเปลี่ยนบทบาททางสังคมและการประกอบอาชีพ หากแต่คนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบางกลุ่มมองว่าตนเองเหนือกว่าทั้งในเรื่องของความรู้และอำนาจเชิงเศรษฐกิจ คนและเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงจึงถูกมองว่าเป็นสินค้าที่ขาดรสนิยม ที่ดีทั้งส่วนของการออกแบบ รูปแบบการใช้สีหรือวัสดุอุปกรณ์ตกแต่ง เป็นศิลปะชั้นล่าง (Low Art) จึงถูกลดคุณค่าและมูลค่าง ซึ่งแสดงถึงการกดขี่ แบ่งแยกทางชนชั้นและการตีกรอบพื้นที่ทางสังคมต่อชุมชน นอกจากนี้ในมิติสัมพันธ์กับศิลปะและวัฒนธรรม เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงในชุมชน เป็นปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมกระแสความนิยมของคน เช่น กระแสวัฒนธรรม (Pop Culture) ซึ่งเป็นวิวัฒนาการของการสื่อสาร อุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) ผ่านความบันเทิง (Entertainment) จึงเข้าถึงคนชุมชนและสังคมได้ง่าย จัดเป็นกระบวนการกลืนกินทางวัฒนธรรมโดยใช้ปัจจัยร่วมของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ซึ่งได้จากรูปแบบเครื่องแต่งกายช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา

การพัฒนาท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมบริโภคกับความนิยมและแนวคิดความทรงจำของคนในสังคม (Social Memory) ส่งผลต่อการครอบงำทางวัฒนธรรม กับรูปแบบเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงแนวคิดแบบกระแสหลังสมัยใหม่ (Postmodern Costume) จึงเป็นกระแสการลอกเลียนแบบ (Copies) กับความจริงที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยการปลอมแปลง ผสมกับรูปแบบเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงที่มีความเป็นอัตลักษณ์แบบชุมชนตลาดเฉลิมลาภประตุน้ำ มิติการพัฒนาที่สัมพันธ์กับมิติสัมพันธ์กับคนและศิลปวัฒนธรรมอย่างหลากหลาย นับเป็นประเด็นที่ต้องศึกษาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนทั้งเรื่องของคนชุมชน และศิลปวัฒนธรรมประกอบกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งได้แก่ปัญหาซึ่งเกิดจากการปิดโอกาสความเท่าเทียมทางสังคมกับความเป็นมนุษย์เหมือนกันหรือการยอมรับทางความคิด ดังนั้นปัญหาการเลียนแบบท่ามกลางวัฒนธรรมแบบหลังสมัยใหม่จึงควรมองถึงการให้ความสำคัญกับประเด็นดังกล่าวรวมทั้งการเคารพในตัวกฎหมาย ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรทางปัญญา เพื่อความถูกต้องในการผลิตถึงแม้จะเป็นการลอกเลียนแบบก็มีความถูกต้องและยกระดับมาตรฐานการผลิตอีกด้วย ทั้งนี้ยังนำมาซึ่งคุณค่าและมูลค่ารวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและสามารถพัฒนาร่วมกับกระบวนการจัดการ (Management) เพื่อเป็นองค์ประกอบร่วมของการเป็นผลผลิตโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในเชิงช่างฝีมือและภูมิปัญญากับการออกแบบสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงอย่างมีลักษณะเฉพาะตนแบบประตุน้ำและยังนับเป็นอุตสาหกรรมเชิงศิลปวัฒนธรรมอีกเช่นกัน

มิติการพัฒนาชุมชน

จึงก่อเกิดขึ้นด้วยการปรับและพัฒนาทั้งด้านสภาพสังคม เศรษฐกิจและศิลปวัฒนธรรมให้มีความเจริญยิ่งขึ้น รวมทั้งบูรณาการผสมผสานความเป็นชุมชนกับการพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งการพัฒนาโดยแท้จริงแล้วคงไม่เพียงให้ความสำคัญกับความเจริญทางวัตถุ เศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เท่านั้น ยังต้องพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตลาดเฉลิมลาภ ประเด็นนี้ :
ชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง

จึงเป็นลักษณะของการมองปัญหาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชนและสังคมโดยรัฐหรือเอกชนที่มีส่วนร่วมเข้ามาเกี่ยวข้องประกอบกับการผลักดันให้ในชุมชนสามารถแก้ปัญหาให้กับตนเองด้วยลักษณะการบูรณาการร่วมขององค์กรรมทั้งองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงเรื่องมิติความสัมพันธ์ของคนกับคนในชุมชนเป็นสำคัญ ดังนั้นการพัฒนาชุมชนตลาดเฉลิมลาภจึงเป็นการศึกษาชุมชนเมือง (Urban Community Studies) ในมิติที่สัมพันธ์กับวิวัฒนาการของชุมชนจากความเป็นตลาด ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนควรเป็นชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงและคนกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับการสร้างมิติ แนวคิดและทิศทางในการพัฒนาชุมชนเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงแบบเฉพาะตนแห่งนี้ให้สามารถก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการเป็นแหล่งชุมชนสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายเพื่อการแสดงไปสู่ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติอีกด้วย

[4] อคิน รพีพัฒน์. (2542). *วิวัฒนาการชุมชนแออัดและองค์กรชุมชนแออัดในเมือง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

[5] ภูริทัต ไชยเศรษฐ์. (2547). *ชุมชนป้อมมหากาฬ: การสร้างและต่อรองความหมายในพื้นที่ทางสังคม*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. หลักสูตรพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

[6] จริยา เทียนแก้ว สัมภาษณ์วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2554

[7] สมศรี วิหาร สัมภาษณ์วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2554

[8] หนูเพียร ชุตินันท์ สัมภาษณ์วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2554

[9] สุวรรณ จันทรแสงน้อย สัมภาษณ์วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2554

[10] ประภา สุจริย์ สัมภาษณ์วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2554

[11] ชลเทพ ปันบุญชู. (2551, กุมภาพันธ์-มีนาคม). *ถอดรหัสวัฒนธรรม “เกาหลี่” มโนทัศน์ค่านิยม อุดมการณ์ทางสังคม* นัยยะซ่อนผ่านละครซีรีส์. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2554, จาก <http://blog.eduzones.com> และ <http://www.oknation.net>

[12] รมนิยฉัตร ฉัตรแก้วกริยา. (2546). *การตลาดสุนทรีย์ศิลป์*. กรุงเทพฯ : เอ. อาร์. บี.ซี.เนสเพรส จำกัด.

เอกสารอ้างอิง

[1] ทศรินทร์ เหล่าไพโรจน์. (2550). *บางกอก*. กรุงเทพฯ: สไตลส์เอทีพีแฮร์ส จำกัด.

[2] ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2546). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

[3] อคิน รพีพัฒน์. (2537). *ชีวิตและจุดจบของสลัมกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแฮร์ส จำกัด (มหาชน).